

va formar part de l'exèrcit de la Croàcia aliada dels nazis, havia dirigit camps de concentració al seu país durant la Segona Guerra Mundial i es trobava a la localitat de la Ribera protegit pel règim franquista. El seu col·laborador més pròxim, Ilija Stanic, va ser acusat del crim. Segons la premsa de l'època, que no feia més que reflectir sense esquerdes la versió oficial, Stanic era un «espia enviat per la Iugoslàvia comunista de Tito». Després d'algun temps, la notícia va caure oblidada i durant aquests anys només reapareixia esporàdicament quan alguna colla de nostàlgics camarades de Luburic visitava la seua sumptuosa tomba en el cementeri de Carcaixent.

Bayarri, doncs, intentarà —i aconseguirà— trobar Stanic per esbrinar tot el possible sobre el cas, un cas que ara, després de la terrible guerra dels Balcans, cobrava nous sentits. *Cita a Sarajevo* es planteja com un relat àgil i ben escrit en primera persona en què el narrador ens convida a seguir-lo, no sols en el seu periple per l'actual capital de Bòsnia, sinó també per les seues indagacions intel·lectuals sobre el complex trencaclosques dels Balcans, aquella zona d'Europa tan inestable, escenari recent d'una guerra cruel acabada en un precari equilibri.

A Sarajevo, el periodista trobarà fàcilment Stanic, entre altres coses perquè l'atzar el somriu i perquè tenia certes informacions prèvies que no sabem com ha aconseguit —i aquest és l'únic punt feble del llibre: voldríem saber-ho. Una vegada localitzat el personatge clau de la trama, començarà una delicada negociació per obtenir una llarga entrevista on aclaresca el que va passar a Carcaixent fa més de 30 anys. La versió de l'acusat és totalment diferent de l'oficial i suscita en Bayarri uns dubtes que no amaga al lector, ans al contrari el narrador conclou el llibre sense una certesa conclouent. Decepció? Tot el contrari. La realitat és molt més complexa del que els mitjans de propaganda ens volen fer veure. L'excel·lent reportatge de Francesc Bayarri no sols redescobreix un assumpte tèrbol oblidat i ens transporta a una Europa convulsa i propera que molts voldrien amagar, també ens mostra que el periodisme ben fet no es dedica a tancar portes, sinó que més aviat prefereix obrir-les.

Jordi Sebastià

## Rutines, decadències i extincions

---

Valentí Puig  
*La gran rutina*  
Edicions 62, Barcelona, 2006  
190 pàgs.

---

En forma de novel·la, en aquesta ocasió, però allò que ocupa un lloc absolutament central en *La gran rutina* tornen a ser les idees que Puig ha anat desgranant en la seua obra anterior, especialment l'assagística. En concret, un retrat de la societat barcelonina en particular, i de la cultura catalana en general, en què es parla de banalitat, d'incultura, d'absència d'elits o de cosmopolitisme d'aparador. En aquest sentit, la ficció hi queda supeditada, l'anècdota és mínima, i els personatges esdevenen, sobretot, un mitjà de transmissió d'aquelles idees. No únicament, però, perquè la decadència que està en el focus de l'anàlisi de l'obra hi té un doble vessant: d'una banda, la d'una societat que hauria fracassat en allunyar-se d'allò que n'havia representat la millor versió; de l'altra, la de l'ésser humà i la lluita —maldestra, inútil— per fer-hi front. I una diferència evident entre les dues mirades, que rau en el grau de pietat —radicalment oposat— amb què hi són abordades.

La narració gira al voltant de quatre barcelonins que es reuneixen cada cap de setmana amb les respectives famílies al petit —i fictici— poble de Viluma. Quatre amics que volten la seixantena i amb posicions de certa rellevància social: un editor, un polític, un artista i un banquer. I una història reduïda a la mínima expressió: un escàndol financer on hi ha involucrat el banquer, el pintor que ha de lluitar contra un càncer, els problemes d'una de les filles del grup per tenir descendència... En realitat, però, el motiu de la novel·la no és tant en allò que passa, com ja s'ha dit, sinó en el fet d'ajuntar aquests quatre personatges en un lloc propici a una conversa i a unes reflexions que —amb les del narrador— esdevenen el veritable moll

de l'os de l'obra. Un lloc, a més, que confronta l'autenticitat a la hipocresia, la competitivitat i la supervivència que encarnaria Barcelona. O, si es vol, una petita dosi d'allò que haurien pogut ser les seues vides contra la realitat d'allò que són.

Amb una prosa elegant i esmoladíssima, Puig reprén algunes idees recurrents en obres anteriors com el dietari *Cent dies del mil·lenni* o sobretot l'assaig sobre la salut de la cultura catalana *L'os de Cuvier*. Amb un tema de fons comú que té a veure amb l'engranatge social, amb una contraposició de passat i present en què aquest darrer sempre té les de perdre, amb la reivindicació d'unes formes de vida col·lectives que haurien estat desplaçades per una mena de gran estupidesa global. I això, a més, des d'un punt de vista ideològic fàcilment identificable, i referit a un espai geogràfic i cultural que l'autor delimita de la manera més explícita. Així, per exemple, al darrere de *La gran rutina* hi ha —entre altres coses— un intent de fixar una imatge de Barcelona ben concreta: una autèntica profusió de referències a una ciutat estúpida i mediocre, on es concentren bona part dels mals que Puig denunciava a *L'os de Cuvier*, i on es troba a faltar tot allò que trobava a faltar el conservador il·lustrat que hi havia al darrere de *Cent dies del mil·lenni*.

Amb tot, però, no podem oblidar l'altre vessant de la novel·la. La mirada amable a uns éssers humans que comencen a ser conscients de la seua decadència, i es refugien en allò de més autèntic que té la vida: l'amistat, la família, la memòria. La Viagra, també. Una decadència que es presenta en forma d'inopinada fragilitat, d'un gest quotidià que de sobte són incapaçs d'executar, o en la constància de la malaltia i de la mort. I, al voltant, la vida com una *gran rutina*, com la tornada d'una cançó, com un *ritornello*: la repetició ineludible per tal de fixar-ne els elements, per cohesionar-los, per donar forma a un tot. És un dels motius centrals de l'obra —el sentit de la tradició, l'absurditat de voler trencar tots els lligams amb el passat— encarnat en la pell d'uns personatges que, en el tram final de les seues vides, tornen a trobar sentit en coses que havien abandonat. Hi retornen, en certa forma —el *ritornello*...— per enfrontar la davallada vital.

Pere Calonge